

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

14 päivänä joulukuuta 2000 *

Asiassa C-110/99,

jonka Bundesfinanzhof (Saksa) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Emsland-Stärke GmbH

vastaan

Hauptzollamt Hamburg-Jonas

ennakkoratkaisun maataloustuotteiden vientitukijärjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 29 päivänä marraskuuta 1979 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 2730/79 (EYVL L 317, s. 1), sellaisena kuin se muutettuna 4.3.1985 annetulla komission asetuksella N:o 568/85 (EYVL L 65, s. 5), 10 artiklan 1 kohdan ja 20 artiklan 2—6 kohdan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. Gulmann, A. La Pergola, M. Wathelet ja V. Skouris sekä tuomarit D. A. O. Edward, J.-P. Puissechot, P. Jann, L. Sevón (esittelevä tuomari), R. Schintgen ja F. Macken,

julkisasiamies: S. Alber,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Emsland-Stärke GmbH, edustajanaan asianajaja B. Festge, Hampuri,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies K.-D. Borchardt,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Emsland-Stärke GmbH:n ja komission 14.3.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.5.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Bundesfinanzhof on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 2.2.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 31.3.1999, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä maataloustuotteiden vientitukijärjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 29 päivänä marraskuuta 1979 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 2730/79 (EYVL L 317, s. 1), sellaisena kuin se muutettuna 4.3.1985 annetulla komission asetuksella N:o 568/85 (EYVL L 65, s. 5), 10 artiklan 1 kohdan ja 20 artiklan 2—6 kohdan tulkinnasta.
- 2 Nämä kysymykset on esitetty Emsland-Stärke GmbH -yhtiön (jäljempänä Emsland-Stärke) ja Hauptzollamt Hamburg-Jonasin (jäljempänä HZA) välisessä asiassa, joka koskee Emsland-Stärken oikeutta vaihtelemattomaan vientitukeen sen vietyä perunatärkkelyksestä valmistettuja tuotteita ja vehnätärkkelyksestä valmistettuja tuotteita Sveitsiin vuoden 1987 huhtikuusta saman vuoden kesäkuuhun.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan vientituen myöntämisen edellytyksistä kaikille maataloustuotteille säädettiin asetuksessa N:o 2730/79. *

* Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

4 Tämän asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa säädettiin seuraavaa:

”Rajoittamatta 10, 20 ja 26 artiklan säännöksiä, tuen maksaminen edellyttää todistetta siitä, että tuotteet, joiden vientiä koskevat tullimuodollisuudet on täytetty, ovat viimeistään 60 päivän kuluessa näiden muodollisuuksien täyttämisestä:

— saapuneet sellaisinaan 5 artiklassa tarkoitettuun määränpäähän,

tai

— muussa tapauksessa toimitettu sellaisinaan pois yhteisön maantieteelliseltä alueelta.”

5 Asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Vaihtelevan tai vaihtelemattoman tuen maksaminen edellyttää tuotteen yhteisön maantieteelliseltä alueelta viennin lisäksi, että tuote, jollei se ole tuhoutunut kuljetuksen aikana ylivoimaisen esteen vuoksi, on tuotu kolmanteen maahan tai tarvittaessa tiettyyn kolmanteen maahan 31 artiklassa tarkoitettussa määräajassa:

a) kun tuotteen tosiasiallisesta määräraikasta on vakavia epäilyksiä,

tai

- b) kun tuote voidaan jälleentuoda yhteisöön, koska vietyyn tuotteeseen sovellettava tuki ja vastaavaan tuotteeseen sovellettavat tuontitullit ovat erisuuruisia vientiä koskevien tullimuodollisuuksien täyttämispäivänä.

Jäljempänä 20 artiklan 2—6 kohdan säännöksiä sovelletaan edellä olevassa alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat lisäksi vaatia lisätodisteita, jotka vakuuttavat toimivaltaiset viranomaiset siitä, että tuote on tosiasiallisesti saatettu markkinoille sellaisenaan tuontimaana olevassa kolmannessa maassa.”

- 6 Asetuksen N:o 2730/79 20 artiklan 2—6 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Tuotetta pidetään tuotuna, kun kulutukseen saattamista koskevat tullimuodollisuudet kolmannessa maassa on täytetty.

3. Kulutukseen saattamista koskevien tullimuodollisuuksien täyttyminen todistetaan esittämällä:

- a) tulliasiakirja, sen jäljennös tai valokopio; kyseisen jäljennöksen tai valokopion on oltava alkuperäisen asiakirjan hyväksymismerkinnällä varustaneen

toimielimen, kyseisen kolmannen maan viranomaisten tai jonkin jäsenvaltion viranomaisten oikeaksi todistama

tai

- b) liitteen II mallin mukaiselle lomakkeelle laadittu tulliselvitystodistus; kyseinen lomake on täytettävä yhdellä tai useammalla yhteisön virallisella kielellä ja kyseisessä kolmannessa maassa käytettävällä kielellä

tai

- c) mikä tahansa muu kyseisen kolmannen maan tulliviranomaisten hyväksymismerkinnällä varustama asiakirja, jossa tuotteet yksilöidään ja jossa osoitetaan, että ne on saatettu kulutukseen kyseisessä kolmannessa maassa.

4. Jos mitään 3 kohdassa tarkoitettua asiakirjaa ei kuitenkaan voida esittää viejästä riippumattomista syistä tai jos niitä pidetään riittämättöminä, todistetta kulutukseen saattamista koskevien tullimuodollisuuksien täyttymisestä voidaan pitää esitettyinä, kun esitetään vähintään yksi seuraavista asiakirjoista:

— —

5. Lisäksi viejän on esitettävä kaikissa tapauksissa kuljetusasiakirjan jäljennös tai valokopio.

6. Komissio voi asetuksen N:o 136/66/ETY 38 artiklassa ja yhteisestä markkinajärjestelystä annettujen muiden asetusten vastaavissa artikloissa säädettyä menettelyä noudattaen säätää tietyissä määritettävissä erityistapauksissa, että 3 ja 4 kohdassa tarkoitettua tuonnista annettavaa todistetta pidetään esitettynä, kun on esitetty erityisasiakirja tai millä tahansa muulla tavalla.”

Riita-asia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 7 Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että Emsland-Stärke vei vuoden 1987 huhtikuusta kesäkuuhun useampana eränä perunatärkkelyksestä valmistettuja tuotteita nimikkeellä ”Emes E” Sveitsiin. Tavarahan vastaanottajiksi ilmoitettiin Luzernissa samassa osoitteessa sijaitsevat yritykset Fuga AG (jäljempänä Fuga) tai Lukowa AG (jäljempänä Lukowa), joilla oli johtajinaan ja edustajinaan samat henkilöt. Laskun vastaanottajana oli kaikissa tapauksissa Lukowa. Emsland-Stärken hakemuksesta ja sveitsiläisten tullaustodistusten ja rahtiasiakirjojen perusteella HZA myönsi Emsland-Stärkelle vientitukea.
- 8 Saksan tullin tutkintaviranomaisten myöhemmin suorittamissa tarkastuksissa ilmeni, että ”Emes E” -merkinnällä varustetut vientilähetykset kuljetettiin sellaisinaan ja samoilla kuljetusvälineillä välittömästi sen jälkeen, kun ne oli saatettu kulutukseen Sveitsissä, uudessa yhteisön ulkoisessa passitusmenettelyssä Lukowan toimesta takaisin Saksan liittotasavaltaan, missä ne saatettiin kulutukseen maksamalla niitä koskevat tullit ja tuontimaksut.

- 9 HZA peruutti 16.5.1991 tekemällään päätöksellä näitä tavaralahetyksiä koskevat vientitukipäätökset vaati myönnetyn vientituen, yhteensä 66 722,89 Saksan markan (DEM), takaisinmaksamista.

- 10 Kantaja vei vuoden 1987 touko- ja kesäkuussa Sveitsiin useamman lähetyksen ”Emsize W 2” -nimistä vehnätärkkelyksestä tehtyä tavaraa. Näidenkin tavaralahetysten vastaanottajina olivat Fuga tai Lukowa. HZA myönsi jälleen vientitukea.

- 11 Saksan tullin tutkintaviranomaisten myöhemmin tekemissä tarkastuksissa ilmeni, että kyseessä olevat vientilähetykset oli välittömästi sen jälkeen, kun ne oli saatettu kulutukseen Sveitsissä, toimitettu sellaisinaan ja samoilla kuljetusvälineillä Italiaan uudessa yhteisön ulkoisessa passitusmenettelyssä Fugan toimesta, ja ne saatettiin tässä jäsenvaltiossa kulutukseen maksamalla niitä koskevat tullit ja tuontimaksut. Kuljetuksesta vastannut yritys toimitti Fugalle laskut tavaroiden kuljetuksesta suoraan lähtöpaikasta Saksasta määräpaikkaan Italiaan.

- 12 HZA peruutti 22.6.1992 tekemällään päätöksellä näitä tavaralahetyksiä koskevat vientitukipäätökset ja vaati myönnetyn vientituen, yhteensä 253 456,69 DEM:n palauttamista.

- 13 Koska näistä päätöksistä tehtyjä oikaisuvaatimuksia ei hyväksytty, Emsland-Stärke nosti kanteen Finanzgerichtissa.

- 14 Emsland-Stärke väitti tässä tuomioistuimessa, että vientituen palauttamista oli vaadittu virheellisesti, koska kaikki tavarat oli saatettu kulutukseen Sveitsissä. Se totesi, että kolmen lähetyksen osalta oli osoitettu, että Fuga myi ne Sveitsissä

Lugowalle ennen kuin ne jälleenviettiin. Kantaja väitti, että tavaroita ei ollut jälleentuotu yhteisöön petollisessa tarkoituksessa ja että se ei tiennyt, mitä ostajat Sveitsissä tekivät tavaroilla.

- 15 Koska Finanzgericht hylkäsi kanteen, Emsland-Stärke teki Revision-valituksen Bundesfinanzhofille ja se vetosi tässä tuomioistuimessa siihen, että asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohtaa oli rikottu.
- 16 Bundesfinanzhof katsoo, että tässä säännöksessä säädetyissä tapauksissa on välttämätöntä todistaa, että tuote on maahantuotu kolmanteen maahan. Asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa viitataan tältä osin asetuksen 20 artiklan 2—6 kohtaan sisältyviin todistelua koskeviin sääntöihin, joita sovelletaan myös määrältään vaihtelevaan vientitukeen.
- 17 Bundesfinanzhof katsoo, että asiassa Emsland-Stärke on esittänyt asetuksen N:o 2730/79 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tulliselvitysasiakirjalla todisteet siitä, että kulutukseen saattamista koskevat tullimuodollisuudet on täytetty. Sen tuomioistuimelle toimittamista kuljetusasiakirjoista, joiden esittämisestä säädetään 20 artiklan 5 kohdassa, ilmenee, että tuotteet on kussakin tapauksessa fyysisesti kuljetettu asianomaiseen kolmanteen maahan, käsiteltävänä olevassa tapauksessa Sveitsiin, josta ne kuitenkin oli välittömästi viety eteenpäin.
- 18 Kansallinen tuomioistuin katsoo, että tilanteessa, jossa näitä asiakirjoja ei ole pidettävä riittävinä todisteina maahantuonnista pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa tapauksessa, on päätettävä, mitä lisänäyttöä voidaan vaatia. Jos todiste tavarahan saapumisesta kolmannen maan markkinoille voidaan esittää esimerkiksi osoittamalla, että tavara on jälleenmyyty tässä maassa, on täsmennettävä, millä edellytyksillä tällainen jälleenmyynti on katsottava tapahtuneeksi.

Bundesfinanzhof toteaa, että nyt käsiteltävässä asiassa kolmannessa maassa jälleenmyytyjen kolmen tavaralähetyksen osalta voidaan kysyä, estävätkö myyntiin osallistuneiden yritysten läheinen taloudellinen ja henkilöllinen yhteys tämän liiketoimen hyväksymisen todisteeksi tähän maahan tapahtuneesta tuonnista.

- 19 Nämä seikat huomioon ottaen Bundesfinanzhof päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1. Onko asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohtaa yhdessä 20 artiklan 2—6 kohdan kanssa tulkittava siten, että viejä menettää oikeutensa kolmansiin maihin suuntautuvalle viennille vahvistettuun vaihtelemattomaan tukeen, kun kolmanteen maahan sijoittautuneelle ostajalle myyty tuote, jolle vientitukea on maksettu, asetetaan jälleen yhteisön ulkoiseen passitusmenettelyyn ja kuljetetaan yhteisöön välittömästi sen jälkeen, kun se on saatettu kulutukseen kyseisessä kolmannessa maassa, ja se saatetaan yhteisössä kulutukseen kantamalla tullit ja tuontimaksut ilman, että mitään sääntöjä olisi todettu rikotun?
2. Olisiko kysymykseen vastattava toisin, jos ennen tuotteen jälleentuontia yhteisöön kyseiseen kolmanteen maahan sijoittautunut ostaja myisi tuotteen niin ikään tähän maahan sijoittautuneelle yritykselle, joka on henkilötasolla ja taloudellisesti sidoksissa ostajaan?”

- 20 Näitä kysymyksiä on syytä tarkastella yhdessä.

Ennakkoratkaisukysymykset

Asianosaisten väitteet ja niiden perusteet

- 21 Emsland-Stärke katsoo, että ensimmäiseen kysymykseen olisi vastattava, että nyt esillä olevissa olosuhteissa viejä ei ole menettänyt oikeuttaan vientitukeen. Se katsoo, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa kysymys on tuotteiden määräpaikan mukaan vaihtelemattomasta tuesta, jolloin lukuun ottamatta asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja poikkeuksia tuen saamiseksi riittää sen todistaminen, että tavara on toimitettu pois yhteisön maantieteelliseltä alueelta.
- 22 Emsland-Stärke huomauttaa myös, että asetuksen N:o 2730/79 20 artiklan 2 kohdan mukaan tuote katsotaan tuoduksi kolmanteen maahan, kun ”kulutuksen saattamista kolmannessa maassa koskevat tullimuodollisuudet on täytetty”. Tavaroiden kulutukseen saattamisen objektiivisesti todistettavaa arviointiperustetta tulisi pitää riittävänä, koska päinvastaisessa tapauksessa tuen saajalle aiheutuisi huomattavaa oikeudellista epävarmuutta. Emsland-Stärke korostaa tältä osin, että se, että tuotteet eivät lopullisesti jääneet kolmanteen maahan, oli seurausta tähän maahan sijoittautuneen ostajan liiketaloudelliseen arviointiin perustuvasta päätöksestä.
- 23 Toisen kysymyksen ja erityisesti Fugan Lukowalle jälleenmyymien erien osalta Emsland-Stärke katsoo, että käytetyn hinnan ja myydyn määrän perusteella tavarat ovat vaikuttaneet Sveitsin muunnetun tärkkelyksen markkinoihin. Se pitää merkityksettömänä sitä, että ostaja on myyjän sisaryhtiö, koska myyntisopimus ja hinta olivat todellisia. Jos maahantuojan sveitsiläinen sisaryhtiö ei olisi ostanut tavaraa maahantuojalta, se olisi ostanut saman määrän muualta Sveitsissä, koska kaupantekohetkellä se tarvitsi juuri tämän määrän muunnettua tärkkelystä.

- 24 Vedoten asiassa 117/83, Könecke, 25.9.1984 annettuun tuomioon (Kok. 1984, s. 3291, 11 kohta) Emsland-Stärke totesi istunnossa komission esittämistä oikeuden väärinkäyttöä koskevista huomautuksista, että vientituen palauttamisen vaatiminen tai saavutetun edun myöhempi peruuttaminen loukkaavat laillisuusperiaatetta, koska oikeuden väärinkäyttöä koskeva yleinen periaate ei ole sellainen selvä ja yksiselitteinen oikeusperusta, jonka nojalla tällainen toimenpide voitaisiin tehdä.
- 25 Vaikka tämän yleisen periaatteen nojalla voitaisiinkin vaatia saadun edun palauttamista, tätä koskevaa vaatimusta ei voida kohdistaa Emsland-Stärkeen, koska tavarán jälleentuoja ei ollut se, vaan sen sveitsiläinen ostaja.
- 26 HZA, joka ei ole esittänyt huomautuksia yhteisöjen tuomioistuimessa, mutta jonka kannanotot ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on koonnut yhteen, väittää, että yhteisön lainsäätäjä ei ole asetuksen N:o 2730/79 10 ja 20 artiklan säännöksissä säätänyt erilaisia edellytyksiä vaihtelemattoman tuen ja vaihtelevan tuen myöntämiselle. Sen mukaan vaihtelemattoman tuen tapauksessa tuen myöntäminen voi tulla kysymykseen vain, jos tavaralla on merkitystä kolmannen maan asianomaisilla markkinoilla ja se on näiden markkinoiden lakien alainen. Sellaisen tulliasiakirjan esittäminen, joka on osoituksena kulutukseen saattamisesta tässä maassa, ei ole muuta kuin kumottavissa oleva oletama.
- 27 Komissio toteaa, että pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan tärkkelysmarkkinoilla vallitsi huomattava ero vientituen määrän ja tuotantotuen määrän välillä vientituen ollessa lähes kaksi kertaa suurempi kuin tuotantotuki. Erityisen alhaiset tuontitullit olivat kolmas seikka, joka teki kannattavaksi kolmivaiheisen kaupan, jossa tavara vietiin kolmanteen maahan, josta se jälleentuotiin yhteisöön samalla kuljetusvälineellä.
- 28 Komissio esittää epäilyksensä asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan sovellettavuudesta pääasiassa käsiteltävänä olevan kaltaiseen tapaukseen.

- 29 Se toteaa, että vaihtelemattoman vientituen saamiselle on kolme eri edellytystä.
- 30 Ensimmäinen on asetuksen N:o 2730/79 9 artiklan 1 kohdassa säädetty edellytys siitä, että tavarat on toimitettu sellaisinaan pois yhteisön maantieteelliseltä alueelta. Tämä edellytys täyttyy pääasiassa kysymyksessä olevien tavaroiden osalta.
- 31 Asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä ja toisessa alakohdassa säädetään lisäksi, että kun tuotteen tosiasiallisesta määräpaikasta on vakavia epäilyksiä, tai kun tuote voidaan jälleentuoda yhteisöön, koska vientituki ja tuontitullit ovat erisuuruisia, vaaditaan tuen saamiseksi myös toisen edellytyksen täyttymistä, nimittäin sitä, että tuote on tuotu kolmanteen maahan. Komission mukaan sekä tämän säännösten sanamuodosta että asian systematiikasta johtuu, että olosuhteiden, joissa tämän toisen edellytyksen täyttymistä vaaditaan, on oltava käsillä alusta lähtien eli jo ennen tuen myöntämistä. Tämä tulkinta on myös yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-347/93, Boterlux, 9.8.1994 antamassa tuomiossa (Kok. 1994, s. I-3933) vahvistaman oikeuskäytännön mukainen.
- 32 Komissio toteaa tältä osin, että esillä olevassa asiassa vasta tuen myöntämisen ja Saksan tullin tutkintaviranomaisten suorittamien tutkimusten jälkeen HZA sai tietoonsa sen, että tavarat oli jälleentoimitettu yhteisöön, jolloin se vaati lisätodisteita.
- 33 Komissio korostaa lisäksi, että vaikka pääasian olosuhteiden perusteella olisi selvää, että toinen edellytys vientituen ja tuontitullin suuruuden huomattavasta erosta täyttyy, todisteet tämän edellytyksen täyttymisestä oli esitetty säännösten mukaisesti.

- 34 Asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdan kolmannessa alakohdassa säädetyn edellytyksen täyttymistä vaaditaan tietyissä poikkeuksellisissa tapauksissa, joissa jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat lisäksi vaatia lisätodisteita sen osoittamiseksi, että tuote on tosiasiallisesti saatettu markkinoille tuontimaana olevassa kolmannessa maassa. Komissio toteaa, että ”poikkeuksellisilla tapauksilla” tarkoitetaan esimerkiksi vientikieltoa, josta, silloin kun sellainen on asetettu, annetaan erityissäännöksiä sen torjumiseksi, että kieltoa ei noudatettaisi — esimerkiksi kierrättämällä tavarat muun kolmannen maan kautta.
- 35 Komissio katsoo tämän viimeksimainitun edellytyksen osalta, että säännökseen, jolla se on asetettu, ei voida vedota sellaista oikeuden väärinkäyttöä vastaan, joka on havaittu jälkikäteisessä valvonnassa eli vientituen maksamisen jälkeen. Kyse on säännöksestä, jossa objektiivisin kriteerein arvioiden otetaan huomioon tietyt seikat, joiden olemassaolo välttämättä edellyttää vientituen maksamiselle asetettujen edellytysten kiristämistä — näin on myös kyseisen oikeuden saamista koskevan toisen edellytyksen osalta. Pääasiassa käsiteltävänä olevan kaltaisessa tapauksessa tämä säännös ei ole riittävä peruste myönnettyjen vientitukien palauttamisvaatimukselle.
- 36 Vaikka komissio katsookin, että asetus N:o 2730/79 ei muodosta oikeudellista perustaa, jonka nojalla olisi mahdollista vaatia vientitukien palauttamista, se toteaa kuitenkin, että pääasian olosuhteet huomioon ottaen kysymystä olisi tutkittava oikeuden väärinkäytön näkökulmasta.
- 37 Komissio viittaa tältä osin Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 18 päivänä joulukuuta 1995 annettuun neuvoston asetukseen (EY, Eurotom) N:o 2988/95 (EYVL L 312, s. 1), jossa säädetään, että ”toimet, joiden suhteen todetaan, että niiden tarkoituksena on saada asiassa sovellettavan yhteisön oikeuden tavoitteiden vastainen etuus luomalla keinotekoisesti vaadittavat edellytykset tämän etuuden saamiseksi, johtavat tapauskohtaisesti joko tämän etuuden epäämiseen tai sen takaisinperimiseen.”

38 Tätä asetusta ei tosin sovellettu pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, mutta komissio katsoo kuitenkin, että lainattu säännös on ainoastaan yhteisön oikeusjärestyksessä jo voimassa olleen yleisen oikeusperiaatteen ilmaus. Komissio toteaa, että tämä yleinen oikeuden väärinkäyttöä koskeva oikeusperiaate on olemassa lähes kaikissa jäsenvaltioissa ja että sitä on jo sovellettu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä, vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei ole sitä nimenomaisesti tunnustanut yhteisön oikeuden yleiseksi periaatteeksi. Komissio lainaa tältä osin asiassa 125/76, Cremer, 11.10.1977 annettua tuomiota (Kok. 1977, s. 1593), asiassa 250/80, Töpfer ym., 27.10.1981 annettua tuomiota (Kok. 1981, s. 2465) ja asiassa C-8/92, General Milk Products, 3.3.1993 annettua tuomiota (Kok. 1993, s. I-779) sekä julkisasiamies Tesauron ratkaisuehdotusta asiassa C-441/93, Pafitis ym., tuomio 12.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1347).

39 Komissio katsoo, että oikeuden väärinkäytöstä on kysymys, jos seuraavat kolme edellytystä ovat täyttyneet:

- Objektiivinen edellytys, eli todisteet siitä, että jonkin suorituksen myöntämisen edellytykset on luotu keinotekoisesti, toisin sanoen että liiketoiminta ei ole suoritettu taloudellisen tavoitteen vuoksi vaan ainoastaan siksi, että yhteisön varoista saataisiin tähän liiketoimeen liittyvää taloudellista tukea. Tämän selvittäminen edellyttäisi tapauskohtaista analyysia sekä kyseessä olevan yhteisön säännösten merkityksen ja tavoitteen osalta että sellaisen huolellisen taloudellisen toimijan käyttäytymisen osalta, joka hoitaa asioitaan sovellettavia oikeussääntöjä ja asianomaisella alalla voimassa olevia kauppatapoja ja taloudellisia käytäntöjä noudattaen.
- Subjektiivinen edellytys, eli se, että kysymyksessä oleva liiketoimi on toteutettu pääasiallisesti yhteisön säännösten tavoitteen vastaisen taloudellisen etuuden saamiseksi.
- Prosessioikeudellinen todistustaakkaa koskeva edellytys. Todistustaakka kuuluu toimivaltaiselle kansalliselle viranomaiselle. Kuitenkin vakavimmissa

väärinkäyttötapauksissa osittainen näyttö, joka mahdollisesti johtaa todistustaakan kääntymiseen, olisi hyväksyttävä.

- 40 Näiden eri edellytysten täyttymisen tutkiminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä.
- 41 Komissio toteaa kuitenkin, että siltä osin kuin pääasiassa on kysymys objektiivisesta edellytyksestä, taloudellinen hyöty oli merkittävä, kun otetaan huomioon vientituen ja tuontitullien suuruuden välinen ero, sen ajan lyhyys, joka kului tuotteiden viennin ja niiden yhteisöön jälleentuonnin välillä, sekä se, että käytettiin samoja kulkuvälineitä.
- 42 Subjektiivisen edellytyksen osalta komissio väittää ensiksi, että asiaa ei voida lopullisesti ratkaista ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen esittämien seikkojen perusteella, ja että sen toteamiseksi, onko kysymyksessä ollut ”karusellijärjestely”, olisi selvitettävä Emsland-Stärken sekä Saksassa ja Italiassa olevien lopullisten ostajien väliset suhteet. Istunnossa komissio kuitenkin muutti kantaansa ja täsmensi, että asiassa tulisi osoittaa Emsland-Stärken ja sveitsiläisten ostajien välinen kumppanuus, eikä sillä seikalla, oliko lopullisella vastaanottajalla tieto karusellijärjestelystä vai ei, ole määräävää merkitystä.
- 43 Komissio ehdottaa, että ensimmäiseen kysymykseen annettavaan vastaukseen lisättäisiin seuraavaa: ”Yhteisön oikeudessa voimassa olevan oikeuden väärinkäyttöä koskevan periaatteen mukaisesti taloudellisia etuja ei myönnetä tai tarvittaessa ne peritään taannehtivasti takaisin, jos on näytetty, että kysymyksessä olevien liiketoimien tarkoituksena on ollut saada sovellettavien yhteisön sääntöjen tavoitteiden vastainen etuus siten, että tämän etuuden myöntämisen edellytykset on luotu keinotekoisesti”.

44 Komissio katsoo, että toiseen kysymykseen on tarpeetonta vastata kun otetaan huomioon ensimmäiseen kysymykseen annettu vastaus.

45 Komissio täsmentää kuitenkin, että vaadittava näyttö on erilainen vientituen saamisen toisen ja kolmannen edellytyksen osalta. Sen osoittamiseksi, että toinen edellytys täyttyy, on esitettävä tulliselvitysasiakirjat, kun taas kolmannen edellytyksen osalta on esitettävä myös liiketointa koskevat asiakirjat. Tältä osin kysymyksessä olevien tuotteiden jälleenmyyntiä koskevia sopimuksia on pidettävä liiketointa koskevinasi asiakirjoina. Näiden asiakirjojen todistusarvoa vähentää kuitenkin huomattavasti se, että ennen kuin kysymyksessä olevat tuotteet jälleentuodaan yhteisöön, asianomaiseen kolmanteen maahan sijoittautunut ostaja jälleenmyi tuotteet niinkään tähän maahan sijoittautuneelle yritykselle, johon se on henkilötasolla ja taloudellisesti sidoksissa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

46 Alustavasti on todettava, että pääasiassa kysymyksessä olevien liiketoimien osalta kaikki asetuksessa N:o 2730/79 säädetyt vaihtelemattoman vientituen myöntämisen muodolliset edellytykset ovat täyttyneet.

47 Tavarat näet täyttivät 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun yhteisön maantieteellisesti alueelta pois toimittamista koskevan edellytyksen.

48 Muiden, asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen edellytysten osalta on todettava, että niiden täyttämistä voitiin vaatia vain ennen tuen myöntämistä. Tämä käy riittävästi ilmi säännöksen sanamuodosta, jonka

mukaan maksu ”edellyttää — — että tuote — on tuotu kolmanteen maahan” sekä asetuksen N:o 2730/79 yhdeksännestä perustelukappaleesta, joka on sana-muodoltaan samanlainen.

- 49 Tämä analyysi saa vahvistuksen edellä mainitussa asiassa Boterlux annetussa tuomiossa, jonka 30 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on tulkitessaan asetuksen N:o 2730/79 10 artiklan 1 kohtaan verrattavissa olevaa asetuksen säännöstä lausunut, että jäsenvaltiot voivat myös vaatia näyttöä vapaaseen liikkeeseen laskemisesta kolmannessa maassa ennen vaihtelemattoman tuen myöntämistä, kun epäillään väärinkäyttöä tai kun sellainen on osoitettu.
- 50 Kun kuitenkin otetaan huomioon pääasiassa kysymyksessä olevan liiketoimen konkreettiset olosuhteet, jotka voivat jättää kytemään epäilyksen väärinkäytöstä — eli puhtaasti muodollisesta yhteisön alueelta poistoimittamisesta, joka on toteutettu vain vientituen saamiseksi — on tutkittava, onko jo myönnetyn tuen palauttamisvelvollisuus asetuksen N:o 2730/79 vastaista.
- 51 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että yhteisön asetusten soveltaminen ulottuu vain taloudellisten toimijoiden väärinkäytön luonteisiin menettelyihin (em. asia Cremer, tuomion 21 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on myös katsonut, että se, että vienti- ja tuontiliiketoimia ei toteuteta tavanomaisina kaupallisina liiketoimina, vaan ainoastaan, jotta vilpillisesti voitaisiin hyötyä rahallisten korvausten myöntämisestä, voi olla este tällaisten rahallisten korvausten saamiselle (em. asia General Milk Products, tuomion 21 kohta).
- 52 Sen toteaminen, että kysymyksessä on väärinkäyttö, edellyttää yhtäältä joukkoa objektiivisesti arvioitavia seikkoja, joiden vuoksi säännösten tavoitetta ei saavuteta — riippumatta siitä, että yhteisön säännösten edellytyksiä on muodollisesti noudatettu.

- 53 Toisaalta se edellyttää subjektiivista tekijää, eli tahtoa saada yhteisön säännöstöstä johtuva etuus luomalla keinotekoisesti sen saamiseksi vaadittavat edellytykset. Tällaisen subjektiivisen tekijän olemassaolo voidaan osoittaa muun muassa todisteilla siitä, että yhteisön viejän, tuen saajan ja tavaran kolmannessa maassa olevan maahantuojan välillä vallitsee salainen yhteisymmärrys.
- 54 Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on todeta näiden kahden seikan olemassaolo, joista todisteet on esitettävä kansallisten oikeussääntöjen mukaisesti kuitenkin siten, että yhteisön oikeuden tehokasta vaikutusta ei heikennetä (ks. vastaavasti erityisesti yhdistetyt asiat 205/82—215/82, Deutsche Milchkontor ym., tuomio 21.9.1983, Kok. 1983, s. 2633, 17—25 ja 35—39 kohta; Kok. Ep. VII, s. 229; asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, 17—21 kohta; Kok. Ep. VIII, s. 621; asia C-212/94, FMC ym., tuomio 8.2.1996, Kok. 1996, s. I-389, 49—51 kohta ja yhdistetyt asiat C-418/97 ja C-419/97, ARCO Chemie Nederland ym., tuomio 15.6.2000, Kok. 2000, s. I-4475, 41 kohta).
- 55 Bundesfinanzhof katsoo, että ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä kuvatut tosiseikat osoittavat, että yhteisön säännösten tavoitetta ei ole saavutettu. Sen on siis lisäksi selvitettävä, onko yhteisön viejällä ollut tahto saada yhteisön säännösten soveltamisesta johtuva etuus keinotekoisin liiketoimin.
- 56 Toisin kuin Emsland-Stärke väittää, maksettujen tukien palauttamisvelvollisuus tilanteessa, jossa väärinkäytön olemassaoloa merkitsevät kaksi seikkaa on osoitettu, ei ole vastoin laillisuusperiaatetta. Palauttamisvelvollisuus ei näet ole sanktio, jonka on nojauduttava selkeään ja yksiselitteiseen oikeudelliseen perustaan, vaan pelkkä seuraus siitä havainnosta, että tuen saamiseksi yhteisön

säännöstössä vaadittavat edellytykset on luotu keinotekoisesti, minkä johdosta tuen myöntäminen käy perusteettomaksi ja tukien palauttaminen on siten aiheellista.

- 57 Väitettä, jonka mukaan palauttamisvaatimusta ei voitaisi kohdistaa yhteisön viejään sillä perustella, että hän ei ole tavarán jälleentuojá, ei myöskään voida hyväksyä. Tavarán jälleentuonti on vain yksi niistä tosiseikoista, joiden perusteella voidaan osoittaa, että säännöston tavoitetta ei ole saavutettu. Lisäksi juuri viejä saa vientituen myöntämisestä aiheetonta etua, kun hän toteuttaa keinotekoisén liiketoimen tämän edun saadakseen.
- 58 Kansallisen tuomioistuimen esittämän toisen kysymyksen osalta on todettava, että se seikka, että kolmanteen maahan sijoittautunut ostaja ennen tuotteen jälleentuontia yhteisöön jälleenmyi tuotteen niin ikään tähän maahan sijoittautuneelle yritykselle, jonka kanssa se oli sekä henkilötasolla että taloudellisesti sidoksissa, ei merkitse sitä, että kysymyksessä oleva kolmanteen maahan suuntautunut vienti olisi yhteisön viejän syyksi luettavaa väärinkäyttöä. Tämä seikka on itse asiassa osa niitä tosiseikkoja, jotka kansallinen tuomioistuin voi ottaa huomioon selvittäessään, onko kyseisellä liiketoimella keinotekoinen luonne.
- 59 Nämä seikat huomioon ottaen esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että asetuksen N:o 2730/79 9 artiklan 1 kohtaa, 10 artiklan 1 kohtaa ja 20 artiklan 2—6 kohtaa on tulkittava siten, että yhteisön viejä voi menettää oikeutensa vaihtelemattomaan vientitukeen, kun kolmanteen maahan sijoittautuneelle ostajalle myyty tuote, jolle vientitukea on maksettu, tuodaan yhteisön ulkoisessa passitusmenettelyssä uudelleen yhteisöön välittömästi sen jälkeen, kun se on

saatettu kulutukseen kyseisessä kolmannessa maassa ilman, että todettaisiin säännösten rikkomista tapahtuneen, ja kun se saatetaan yhteisössä kulutukseen kantamalla tullit ja tuontimaksut, ja kun tämä liiketoimi merkitsee yhteisön viejän taholta väärinkäyttöä.

Sen toteaminen, että kysymys on väärinkäytöstä, edellyttää, että yhteisön viejällä on ollut tahto saavuttaa yhteisön säännösten soveltamisesta johtuva etuus toteuttamalla keinotekoisesti edellytykset tämän etuuden saamiseksi. Todisteet tästä on esitettävä kansallisessa tuomioistuimessa kansallisen oikeuden sääntöjen mukaisesti, esimerkiksi näyttämällä toteen, että kyseinen viejä ja tavaran kolmannessa maassa oleva maahantuoja toimivat salaisessa yhteisymmärryksessä.

Se seikka, että kolmanteen maahan sijoittautunut ostaja ennen tuotteen jälleen-tuontia yhteisöön jälleenmyi tuotteen niin ikään tähän maahan sijoittautuneelle yritykselle, jonka kanssa se oli sekä henkilötasolla että taloudellisesti sidoksissa, on yksi niistä tosiseikoista, jotka kansallinen tuomioistuin voi ottaa huomioon tutkiakseen, täytyvätkö tukien palauttamisvelvollisuuden edellytykset.

Oikeudenkäyntikulut

- 60 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asian-

osaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Bundesfinanzhofin 2.2.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Maataloustuotteiden vientitukijärjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 29 päivänä marraskuuta 1979 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 2730/79, sellaisena kuin se on muutettuna 4.3.1985 annetulla komission asetuksella N:o 568/85, 9 artiklan 1 kohtaa, 10 artiklan 1 kohtaa ja 20 artiklan 2—6 kohtaa on tulkittava siten, että yhteisön viejä voi menettää oikeutensa vaihtelemattomaan vientitukeen, kun kolmanteen maahan sijoittautuneelle ostajalle myyty tuote, jolle vientitukea on maksettu, tuodaan yhteisön ulkoisessa passitusmenettelyssä uudelleen yhteisöön välittömästi sen jälkeen, kun se on saatettu kulutukseen kyseisessä kolmannessa maassa ilman, että todettaisiin säännösten rikkomista tapahtuneen, ja kun se saatetaan yhtei-

sössä kulutukseen kantamalla tullit ja tuontimaksut, ja kun tämä liiketoimi merkitsee yhteisön viejän taholta väärinkäyttöä.

Sen toteaminen, että kysymys on väärinkäytöstä, edellyttää, että yhteisön viejällä on ollut tahto saavuttaa yhteisön säännösten soveltamisesta johtuva etuus toteuttamalla keinotekoisesti edellytykset tämän etuuden saamiseksi. Todisteet tästä on esitettävä kansallisessa tuomioistuimessa kansallisen oikeuden sääntöjen mukaisesti, esimerkiksi näyttämällä toteen, että kyseinen viejä ja tavaran kolmannessa maassa oleva maahantuoja toimivat salaisessa yhteisymmärryksessä.

Se seikka, että kolmanteen maahan sijoittautunut ostaja ennen tuotteen jälleentuontia yhteisöön jälleenmyi tuotteen niin ikään tähän maahan sijoittautuneelle yritykselle, jonka kanssa se oli sekä henkilötasolla että taloudellisesti sidoksissa, on yksi niistä tosiseikoista, jotka kansallinen tuomioistuin voi ottaa huomioon tutkiakseen, täyttyvätkö tukien palauttamisvelvollisuuden edellytykset.

Rodríguez Iglesias

Gulmann

La Pergola

Wathelet

Skouris

Edward

Puissochet

Jann

Sevón

Schintgen

Macken

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä joulukuuta 2000.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja

presidentti